

What People Do for Money: Some Joint Ventures A Manifesta 11 Zürichben*

SÉRA ILDIKÓ

* Manifesta – THE EUROPEAN BIENNIAL OF CONTEMPORARY ART. Manifesta 11, Zürich, Svájc;
2016. június 11 – szeptember 18. www.m11.Manifesta.org; www.Manifesta.org

Ez év június 11. és szeptember 18. között Zürich több pontján szokatlan dolgok történnek majd. Mint egy úrhajó, landol majd a *Manifesta* tizenegyedik kiadása a Zürichi-tó partján, és százöt napig sziporkázó megszállás alatt tartja a bankvárost.

Ez az amszterdami székhelyű nomád rendezvénysorozat, amely a *Velencei Biennále* és a kasseli *Documenta* mellett a legnívósabb művészeti esemény Európában, az idén ünnepli húsz éves jubileumát. Kifejezett célja, hogy az ismert művészeti központokon túl új, termékeny vidékeket fedezzen fel az európai közönség számára. Így lett az 1996-os első biennálé helyszíne Rotterdam, melynek főkurátora NÉRAY KATALIN, a budapesti Ludwig Múzeum egykori igazgatója volt. Két évvel később Luxembourgba vándorolt a fesztivál, majd Ljubljana következett, 2002-ben Frankfurt, aztán San Sebastian. Bár a 2006-os Nicosia-i fesztivál elmaradt, ám 2008-ban a dél-tiroli Trentinóban újra felvették a kétéves turnust. 2010-ben a dél-spanyolországi Murciában Észak-Afrika kortárs művészetét is bevonva rendezték meg a soros biennálét, majd a belgiumi Limburg következett, hogy a 2014-es szeptérvári rendezvénysorozat után, melyet másfél millióan látogattak, az idén Zürich legyen a *Manifesta* színhelye.

Az immár turisztikai szempontból is jelentős biennále alapítója, HEDWIG FIJEN máig a *Manifesta*-csapat motorja. Ő választja ki a helyszínt, a témát és jelöli ki a kuratori bizottságot. Munkamódszere formabontó, ám logikus: galériák és múzeumok helyett fodrászhoz megy. Ott kérdezi ki az embereket az aktuális helyi témákról; terepszemle alatt így érez rá a potenciális *Manifesta*-helyszín lüktetésére. A zürichi fodrásznál a magas ingatlanárakról és a szinte megfizethetetlen lakberről panaszkodtak, amit egy átlagkeresettel rendelkező város lakó már alig tud előteremteni. A gazdag külföldiek számára viszont így is igen vonzó a város, ami a négyezer településből lassan egy dinamikus nemzetközi metropoliszt formál. Emiatt azonban egyre több tősgyökeres zürichi érzi idegennek magát a szülővárosában. Ezek a törések és elletmondások teszik érdekessé Zürichet, melyek természetesen jellemzőek más globális pénzügyi és technológiai központokra is. A munka és a pénz két erősen identitásformáló tényező ebben a kicsi és gazdag országban, ám ez különösen igaz a bankszektor svájci fővárosára. Ezért is szerencsés választás a 2016-os *Manifesta* témája, amely – Hedwig Fijen frizurájának köszönhetően – valóban a város életét meghatározó erőkről szól. Milyen mértékben határozza meg identitásunkat a munka? Milyen szintű társadalmi elismerés kapcsolódik az egyes munkakörökhöz? Ezeket a kérdéseket tematizálja a harmincöt zürichi *Manifesta*-alkotás mindegyike. A svájci fesztivál jellegét egy másik tényező is befolyásolja: bár Zürich kulturális szempontból nem kell, hogy szégyenkezzen, mégis csupán egy bizonyos réteg látogatja a koncerteket, előadásokat, kiállításokat. Ezt a problémát vázolta fel CORINE MAUCH, Zürich polgármesternője 2009-ben, amikor azzal a céllal kereste fel Hedwig Fijent, a *Manifesta* igazgatóját, hogy megpályázza a 11. biennálé házigazdájának a címét.

CHRISTIAN JANKOWSKI, a Manifesta 11 kurátora
© Fotó: Manifesta 11

HEDWIG FIJEN, a Manifesta alapítója és a Manifesta 11 igazgatója © Fotó: Livio Baumgartner

Hogy szélesebb rétegek felé is nyissanak, a biennálé szokatlan helyszíneket von be kiállítóhelyei közé – már ha ezeket egyáltalán kiállítóhelynek nevezhetjük –: egy sor céget, köztük a városi szennyvíztisztító vállalatot, egy kutya-fodrász-szalont és a városi tömegközlekedési vállalatot. Bár idáig sem idegenkedtek a szokatlan helyszínektől (a belgiumi *Manifestát* például teljes egészében egy bezárt bányában rendezték meg), ez a fajta burjánzás és terjeszkedés egyedülálló a fesztivál történetében.

A 100 éves dada-jubileum kapóra jön a biennálénak: a legendás Cabaret Voltaire 'szintén bekapcsolódik az eseménysorozatba, egyfajta művészeti céhes központtá válva. „Művészek kabaréja – Voltaire céhház” néven fogadja majd az alkotókat, akik csak egy „Joint Venture Performance”, azaz az ideji *Manifestára* jellemző, együttműködésen alapuló performansz árán válhatnak tagokká. Az egyszerű helyiségeket a Zürichi Műszaki Egyetem közreműködésével formálják át a biennálé idejére.

Mivel a kurátori gyakorlat, a kiállítási struktúra és a kapcsolódó oktatási projektek egy kétéves előkészítő folyamat gyümölcsei, ezért a helyi, az országos és a nemzetközi közönség is képet kap az aktuális művészeti folyamatokról, kifejezési formákról, másrészt mindez a befogadó hely szövetébe ágyazva történik.

A fesztivált a bevált módszerek ismételtetésétől nomád jellege védi meg. A *Manifesta*-csapat, melynek minden egyes alkalommal más kurátortorcsoport áll az élén, nagy kedvvel veti bele magát a soros város felfedezésébe. Céljuk, hogy

az európai művészeti, elméleti és politikai párbeszéd részévé tegyék az adott régiót. Erről tanúskodnak az elmúlt húsz év fesztivál-katalógusai is, melyek mindegyike olvasható a *Manifesta* honlapján.

A biennálé történetében most először áll egyetlen művész-kurátor a szervező csapat élén: CHRISTIAN JANKOWSKI, német multimédia művész, aki filmes, fotó- és videómunkáit, festményeit, szobrait és installációit performatív akciók során alkotja, többek között bűvészekkel, politikusokkal, remetékkel vagy a Vatikán képviselőivel együttműködve, hogy csak néhányat említsünk. Ő az 1992-es *The Hunt* alkotója, ahol a film főszereplőjeként élelmiszereket és tartós fogyasztási cikkeket terít le ijával egy bevásárlóközpontban. Vagy említhetjük a 2011-es *Casting Jesus*-t is, amelyben sztárkereső műsorok stílusában versengenek egymással a Jézus-jelöltek. Igen, a 2016-os *Manifestára* – amely idáig sem volt egy klasszikus biennálé – rányomja a bélyegét Jankowski személye. Kurátori koncepciója ugyanazon a három elven alapul, mint művészeti munkássága: az együttműködés, a „művészet-idegen” rétegek felé való nyitás és a tömegmédiára való reflektálás fontosságán.

A meghívott művészek egy sor helyszín közül választhatnak, melyekkel együttműködve, az ott dolgozókat az alkotási folyamat különböző szintjén bevonva, kollaboratív módon jutnak el azokhoz a művekhez és művészeti akciókhoz, amelyekből a *Manifesta* felépül. A sajtótájékoztatón egyelőre két projektet ismerhettünk meg, melyek természetesen még változnak, konkretizálódnak a júniusi megnyitóig.

JOHN ARNOLD Berlinben élő amerikai művész országos jelentőségű svájci díszvacsorák ételeit kínálja majd Maison Manesse, Michelin-csillagos zürichi szakáccsal együttműködve. A menüket a város különböző pontjain működő bódékban fogják árulni elvitelre. A közönség különböző társadalmi rétegekből tevődik majd össze: a közös étkezés összekapcsolja „az utca emberét” a nagykövetségek világával.

Manifesta 11
Tükröződések /
elmélgedések
pavilonja (Pavillon
of Reflections).
© ETH Studio
Emerson

1 <http://www.cabaretvoltaire.ch/>